

Globaliseringen og dansk landbrug

Dansk landbrug er udsat for et pres fra en omverden i stadig forandring. Nye initiativer iværksættes da også som en selvfølge, for at vi kan klare os i den internationale konkurrence. De forandringer, vi ser i omverden, kan for hovedpartens vedkommende forklares af globaliseringen. Den påvirker udviklingen i EU's landbrugspolitik, WTO-forhandlingerne og markederne. Globaliseringen har derfor stor betydning for alle, der træffer strategiske beslutninger.

Cheføkonom Karl Christian Møller
Landbrugsraadet
kcm@landbrug.dk

Globaliseringen

Konkurrencesituationen for dansk landbrug ændres kraftigt i disse år. Landbrugsproduktionen flytter hurtigt rundt i verdenen afhængig af hvilken region, som tilbyder de mest konkurrencedygtige produktionsbetingelser. Hovedårsagen er globaliseringen, som i bund og grund betyder, at fragtraterne falder. Sagt med andre ord verden er blevet mindre. Produkterne er derfor ikke længere bundet til det land eller kontinent, hvor de er produceret.

Teknologiske fremskridt har medført bedre og hurtigere kommunikation, og sammen med de lave fragtrater betyder det, at produktionen kan splittes op og spredes ud over hele kloden. Herved kan der drages nytte af landes forskellighed, produktionsprocesser kan optimeres, og omkostninger reduceres.

Den øgede internationale arbejdsdeling, teknologioverførselen mellem rige og fattige lande og den øgede konkurrence har været de væsentligste bidragsydere til den globale økonomiske vækst gennem de seneste 20 år. Når globaliseringen alligevel er så udskældt, skyldes det markedskræfternes manglende evne til at fordele den øgede indkomst ligeligt.

Der er meget forskelligt syn på globaliseringen. For danske landmænd må udgangspunktet være, at globaliseringen er der og bliver der. Det er ikke noget, vi kan undgå, men noget, som vi skal lære at leve med og drage fordel af.

Politiske strømninger af betydning for landbruget

Når den internationale handel stiger mere end produktionen, er det et resultat af såvel øget liberalisering som større globalisering. Det påvirker også ud-

viklingen af EU's landbrugspolitik. Over for de frihandelsorienterede lande i nord står en meget stærk blok af især sydeuropæiske lande med Frankrig som bannerfører, der ønsker at fastholde EU's landbrugspolitik som et betydningsfuldt omdrejningspunkt for det europæiske samarbejde.

Diskussion i EU om udviklingen af landbruget dækker for så vidt holdningerne internationalt. Landbrugets særstatus opretholdes også i f.eks. Norge, Schweiz, Japan, Island og delvist USA. Begrundelserne for at opretholde denne særstatus er forskellige. Men generelt ønsker disse lande at bevare nationale madtraditioner og dermed også en national fødevarerproduktion og samtidig begrænse vandringerne fra land til by. I ønsket om en national produktion af mad ligger også et ønske om nærhed mellem fødevarerproducent og forbruger. Det kan godt være en irrationel tryghedsfølelse. Men de senere års skandaler som BSE-krisen i England og dioxin-sagen i Belgien puster gevaldigt til opfattelsen af, at nationalt producerede fødevarer er de mest sikre. At der for de fleste lande er tale om irrationelle følelser ses bl.a. ved, at briterne foretrak britisk oksekød i perioden med flest BSE-tilfælde.

Trods disse modsætninger, så udvikler den europæiske landbrugspolitik sig. Den første store reform i nyere tid, MacSharry-reformen, blev aftalt i 1992. Den satte kursen, som siden er fulgt. Prisreduktioner, som kompenseres med areal- og dyrepræmier. Denne skelsættende ændring blev fulgt op af Agenda 2000, Fischler-reformen, fra sidste sommer og senest med reformen af middelhavsafgrøderne tobak, bomuld og oliven. De seneste reformer har samme karakteristika; Støtten afkobles, det vil sige pristøtten afløses af præmier, produkterne sælges i stedet til markedsprisen, og interventionsopkøb, som vi tidligere kendte, bliver overflødige. Virkningen er, at de europæiske landbrugsprodukter bliver konkurrencedygtige på verdensmarkedet, hvilket igen reducerer behovet for eksportstøtte.

Nu opfylder målene i EU's landbrugspolitik i langt højere grad de nye krav til landbrugserhvervet, det vil sige målet er ikke rigelige mængder fødevarer

men sikre og sunde fødevarer, og gennem cross compliance knyttes krav til støtten om adfærd, der tager hensyn til naturværdier, arbejdsmiljø og dyrevelfærd. Det er fortsat et mål at sikre landmænd en økonomisk anstændig tilværelse, men der stilles stigende krav til sammenhæng mellem omkostningerne til landbrugspolitikken og samfundets krav til landbruget.

Kursen for de igangværende WTO-forhandlinger er ligeledes klar og har været det siden Uruguayrunden. Øget liberalisering og større markedsadgang. Mindre landbrugsstøtte og især mindre handelsforvridende landbrugsstøtte. De videre forhandlinger om en WTO-aftale fik ny fremdrift med indgåelsen af en rammeaftale i år. Men realitetsforhandlinger vil tidligst komme i gang godt inde i det nye år. WTO-ministermødet i Hongkong i efteråret 2005 bliver derfor nok kun 1. halvleg i de afsluttende forhandlinger, og det er mere tænkeligt, at 2. halvleg først udspilles i 2006. En ny WTO-aftale, som skal ratificeres i alle 147 medlemslande, kan derfor tidligst træde i kraft 1. januar 2008. Derpå vil der følge en periode på 5-6 år, hvorefter de trufne beslutninger skal implementeres.

Den indgåede rammeaftalen bør ikke i sig selv give dansk landbrug problemer, men det er vigtigt, at kravet om afvikling af alle typer eksportstøtte indebærer, at også de amerikanske eksportkreditter og hjælpeprogrammer inddrages.

Markedet

Fremtidsudsigterne for producenter af fødevarer er umiddelbart positive. Markedet vokser over hele verden. Vi bliver 62 mio. flere indbyggere hvert år, og vi bliver næsten alle sammen rigere, og det har betydning for efterspørgslen efter fødevarer. Den fattige, som bliver rigere, kan oftere blive mæt – det gælder mennesker mange steder i verden, særligt befolkningen i landene syd for Sahara samt i Bangladesh og Mellemamerika. Den lidt rigere forbruger udskifter vegetabiliske fødevarer med animalske. Det ser vi i Mellemøsten og Asien – især Kina. Den rige forbruger i Vesten foretrækker i højere grad forarbejdede fødevarer, så arbejdet i køkkenet bliver lettet, og der lægges i stigende grad vægt på de blødere egenskaber ved fødevarerne.

Den største vækst i fødevarerforbruget sker dog i lande, hvor disse krav har mindre betydning. Der er to forhold af betydning for efterspørgslen efter fødevarer: Økonomisk vækst og befolkningsvækst. Begge forhold har været til stede i Asien. Dette giver sig tydeligt udslag i kalorieforbruget. Væksten ligger klart i Asien, og det er samtidig her, de

vegetabiliske fødevarer udskiftes med animalske.

Det er ofte producenter i lande uden restriktioner i produktionen, der øger produktion og eksport mest f.eks. Kina og Brasilien. Kina har f.eks. formået at efterkomme hele den stigende efterspørgsel efter svinekød med egen produktion. Det har til gengæld øget efterspørgslen efter korn. Fra februar 2003 til 2004 steg hvedepriserne 36% i Kina. I de kommende år forventes det, at Kina fra netto at eksporterer 7 mio. tons korn vil importere 34 mio. tons. Forskellen – 40 mio. tons skal ses i forhold til, at der årligt handles 230 mio. tons korn på verdensmarkedet.

Omstillingsprocessen i dansk landbrug

Den internationale udvikling stiller store krav til den danske landmand og hans andelsselskab. Et område I selv har indflydelse på er udviklingen af bedriften. I forhold til for 20 år siden producerer hver medarbejder, ansatte som ejere, nu 3 gange mere. Det er denne fantastiske produktivitetsudvikling der gør, at de høje danske lønninger ikke for længst har trukket tæppet væk under dansk landbrug.

Hidtil har vores modtræk været ny teknologi. Vores mulighed for at anvende ny teknologi styrkes af et generelt højt uddannelsesniveau. Vi ser dog, at megen ny teknologi kan anvendes uden en uddannelsesmæssig baggrund. Geografiske positionssystemer, staldmekanisering, anvendelse af modificerede afgrøder m.m. kan i stigende grad betjenes af billig arbejdskraft. Her er vi ved selve kerne i den brasilianske udfordring. Brazilianerne har formået kombinationen af ny teknologi og billig arbejdskraft, hertil kommer få miljørestriktioner, gode naturbetingelser og billigt foder. Danske landmænd kan ikke klare sig i direkte pris konkurrence med disse producenter. Derfor vil vi også miste markedsandele på de prisfølsomme markeder.

Andelsselskaberne står også over for store udfordringer. De multinationale selskaber, der frit kan placere produktionskæden i forhold til de særlige fordele, forskellige regioner i Europa giver, har mulighed for at organisere en produktionskæde, som er væsentligt mere effektiv end andelsselskabet, der i råvareproduktion og forædling er mere bundet til en bestemt region. Disse selskaber er under etablering i Europa. ■